

L'atenció a l'alumnat amb discapacitat en l'educació superior en línia: El cas de la Universitat Oberta de Catalunya

Efrem Melián

Investigador predoctoral dels Estudis de Psicologia i Ciències de l'Educació
 (Universitat Oberta de Catalunya)

Sílvia Mata

Tècnica del Servei d'Atenció (Universitat Oberta de Catalunya)

Julio Meneses

Professor dels Estudis de Psicologia i Ciències de la Educació (Universitat Oberta de Catalunya)

Rebut: 30.03.21 – **Acceptat:** 03.03.22 – **Publicat:** maig 2022

DOI: <https://doi.org/10.32093/ambits.vi56.5042>

Resum

L'atenció a l'alumnat amb discapacitat en l'educació superior en línia: El cas de la Universitat Oberta de Catalunya

L'alumnat amb discapacitat ha guanyat presència en l'educació superior de manera progressiva en els últims anys, especialment en el cas de les institucions a distància. Les universitats en línia presenten avantatges per a aquest grup d'estudiants quant a accessibilitat i flexibilitat. No obstant això, l'alumnat amb discapacitat continua sent un col·lectiu en desavantatge que mostra un menor acompliment acadèmic i una major taxa d'abandonament que la resta de l'alumnat. La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) concentra una part significativa de l'alumnat amb discapacitat a Espanya emprant un model educatiu completament en línia. L'objectiu d'aquest treball és descriure l'atenció que la UOC ofereix a aquest col·lectiu d'estudiants considerant tant la seva història com el perfil dels seus usuaris, els mitjans humans i materials que s'hi destinen i les mesures que s'adopten per a afavorir la seva inclusió educativa. Es proposen, a més, recomanacions de millora. Les conclusions apunten a la necessitat de reorientar el suport a l'alumnat amb discapacitat desenvolupant una política institucional específica a llarg termini i habilitant un Servei especialitzat que permeti un seguiment actiu i personalitzat. L'experiència de l'atenció a aquest col·lectiu en el cas de la UOC pot ser rellevant en un context d'emergència de necessitats diverses per part de l'alumnat i d'adopció progressiva de models educatius híbrids o en línia per part de les universitats.

Paraules clau: estudiants amb discapacitat, èxit acadèmic, serveis d'atenció, educació superior, universitats en línia.

Abstract

Supporting students with disabilities in online higher education: The case of the Open University of Catalonia

Students with disabilities have increased their presence in higher education in recent years, particularly in the case of distance institutions. Online universities have advantages for this group of students in terms of accessibility and flexibility. However, students with disabilities continue to be a disadvantaged group that

shows lower academic performance and a higher dropout rate than the rest of the student population. The Open University of Catalonia (UOC) gathers a significant part of students with disabilities in Spain with its fully online educational model. The objective of this paper is to describe the UOC's support to this group of students considering both its history and the users' profile, the human and material resources allocated, and the measures aimed at promoting their educational inclusion. Recommendations for improvement are proposed. Conclusions highlight the need to reorient support for students with disabilities by developing a specific long-term institutional policy and enabling a specialized service that ensures active and personalized follow-up. The UOC's experience attending these learners may be relevant in the context of emergent needs of the student body and the progressive adoption of hybrid or online educational models by universities.

Keywords: Students with disabilities, Academic success, Student services, Higher education, Online universities.

Introducció

Durant els últims anys, les persones amb discapacitat accedeixen de manera creixent a l'educació superior i, especialment, a les universitats a distància i en línia (Fundació Universia, 2021; Santos, 2019). La crisi pandèmica de la Covid-19 ha accelerat el *gir online* en l'educació superior (Xavier i Meneses, 2021), consolidant l'oportunitat que les noves tecnologies ofereixen per a fer més inclusiva la formació al llarg de la vida. L'alumnat amb discapacitat troba especialment avantatjosa la modalitat virtual tant perquè facilita l'accessibilitat als materials d'estudi com per la flexibilitat que ofereix en el seguiment dels cursos i el ritme de treball (Kent et al., 2018).

No obstant això, la no presencialitat també planteja alguns reptes importants en relació amb l'acompanyament de col·lectius en desavantatge, com és el cas de l'alumnat que conviu amb alguna mena de discapacitat (Kent, 2016). En particular, la no presencialitat pot conduir a la invisibilització de les problemàtiques d'aquest alumnat (Kent, 2015), així com a una major reticència a revelar la discapacitat (De Cesare, 2015). Aquesta reticència és rellevant, ja que la comunicació activa de la discapacitat és un pas previ i necessari en la universitat per a poder accedir a les adaptacions que assegurin la igualtat d'oportunitats amb la resta d'alumnes (Barnar-Brak et al., 2010; Grimes et al., 2019). D'altra banda, el professorat, que juga un paper essencial en la facilitació de l'experiència acadèmica, mostra a vegades desconeixement sobre els canals d'atenció institucionals disponibles o les necessitats específiques de l'alumnat en funció del tipus de discapacitat (Bunbury, 2020; Ferreira Villa et al., 2014). Encara que no tot el professorat ha de ser expert en aquestes qüestions, sí que ha d'estar sensibilitzat i ha de saber orientar i derivar-los en cas de necessitat (Copper, 2006).

La progressiva incorporació de modalitats híbrides o completament virtuals en l'educació superior arran de la pandèmia ha incrementat, en el context internacional, les tensions respecte a l'atenció al col·lectiu amb discapacitat (Meleo-Erwin et al., 2021; Ngubane-Mokiwa i Zongozz, 2021). Per això, és molt important que els serveis d'atenció adaptin els seus recursos enfront de la creixent demanda, adoptant un rol

especialment proactiu en el seguiment d'aquest col·lectiu. Específicament, han de fer-ho facilitant que els estudiants revelin la seva discapacitat mitjançant una atenció personalitzada i la provisió d'un ambient segur i de confiança (Breneman et al., 2017), simplificant les traves burocràtiques per a fer-ho (Kent, 2016) i formant i sensibilitzant el professorat.

Aquest treball és un estudi de cas centrat en la Universitat Oberta de Catalunya. El nostre objectiu és analitzar l'atenció que rep l'alumnat amb discapacitat en aquesta Universitat. Per a això, en les següents seccions, presentarem les dades generals sobre aquest col·lectiu, un recorregut històric per la seva atenció institucional i una descripció dels recursos i les mesures que s'hi destinen. Finalment, oferirem algunes recomanacions orientades a la millora de les línies institucionals d'actuació futures respecte de l'alumnat amb discapacitat.

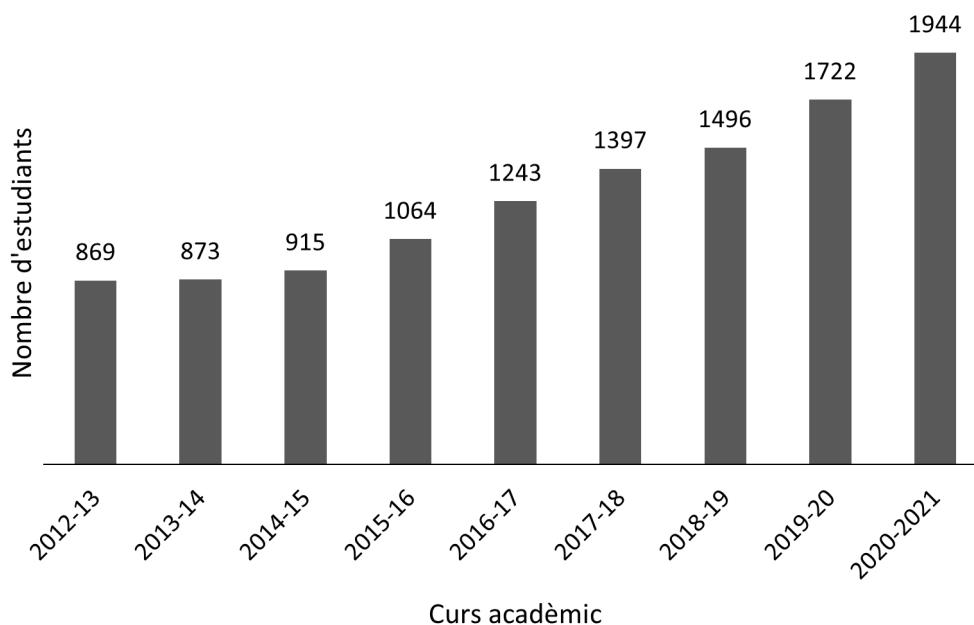
L'alumnat amb discapacitat a la Universitat Oberta de Catalunya

La Universitat Oberta de Catalunya (UOC) neix en 1994 com una institució en línia amb l'objectiu de facilitar l'accés universal a l'educació superior al llarg de la vida a aquelles persones que, per raons diverses, no poden o no trien fer-ho a través dels mitjans presencials convencionals. En els seus estatuts (Acord Gov/47/2015, pel qual s'aproven les Normes d'organització i funcionament de la UOC), s'apunta al compromís amb la inclusió social de les persones amb discapacitat, l'accessibilitat universal als seus programes d'estudi i la lluita contra la discriminació com els principis fonamentals que han de regir el funcionament de la institució. Tot això, d'acord amb les directrius internacionals sobre educació i discapacitat com són els Objectius de Desenvolupament Sostenible de les Nacions Unides (Nacions Unides, s. d.) o la seva translació a l'àmbit europeu a través de l'Estratègia 2030 (Council of the European Union, 2019).

Les característiques d'aquesta universitat en línia la converteixen en una institució accessible i sense barreres per a la majoria dels estudiants. Així, tota la formació i el treball acadèmic en la UOC es vehicula a través d'un campus virtual adaptat als estàndards d'accessibilitat internacionals (W3C, 2020). A més, el seu model educatiu (Sangrà, 2002) promou una metodologia de treball flexible, que es basa en l'avaluació contínua i ofereix a l'alumnat els materials docents en diferents formats digitals. No obstant això, i malgrat l'accessibilitat pròpia d'una institució d'aquest tipus, es planteja el repte d'atendre totes les necessitats educatives, especialment les dels col·lectius vulnerables.

El creixement del nombre d'estudiants amb discapacitat en aquesta universitat en els últims anys ha estat molt pronunciat (Figura 1). La UOC és la segona universitat amb més estudiants amb discapacitat matriculats a Espanya només per darrere de la

UNED i, si ens cenyim a l'àmbit de Catalunya, en el curs 2019-2020 concentrava el 52% d'aquest alumnat (Fundació Universia, 2021).

Font: Elaboració pròpia

Figura 1. Estudiants amb discapacitat certificada matriculats a la UOC.

Història de l'atenció a l'alumnat amb discapacitat

L'atenció a l'alumnat amb discapacitat en la UOC no es duu a terme des d'un servei específic, sinó des del Servei d'atenció que atén el conjunt d'estudiants de la Universitat. En els seus orígens, aquesta forma d'organització partia de la premissa que la UOC era ja una institució essencialment accessible i que, per tant, no era necessari disposar d'un servei especialment dirigit a l'alumnat amb discapacitat.

Malgrat no disposar d'un servei específic, la preocupació pel col·lectiu va començar a concretar-se a principis dels anys 2000, en detectar-se un augment tant del nombre de demandes com de la seva complexitat. En aquell moment, una professional de l'àmbit de la gestió acadèmica va passar a assumir les peticions de l'alumnat amb discapacitat i es van anar desenvolupant les vies per a gestionar les sol·licituds d'adaptacions a través del campus virtual. Paral·lelament, es va iniciar un estret contacte amb les xarxes universitàries existents a escala estatal, entre les quals destaquen el Servei d'Atenció a Persones amb Discapacitat en les Universitats (SAPDU) i Universitat i Discapacitat a Catalunya (UNIDISCAT), amb l'objectiu de conjuminar esforços, compartir experiències i unificar criteris d'actuació en l'atenció a la discapacitat.

El 2010, el Consell de Govern de la UOC va crear la Comissió d'Accessibilitat (Universitat Oberta de Catalunya, s. d.-a), amb la finalitat de posar en comú i coordinar

les diferents accions que el professorat i el personal de gestió dels diferents departaments estaven duent a terme de manera fragmentària. A la creació d'aquest òrgan va seguir l'establiment d'un calendari d'actuacions per als anys 2011 i 2012. Aquesta comissió va desaparèixer en 2011, integrant-se els seus membres en el Programa d'accessibilitat i el seu grup de referents.

Posteriorment, l'any 2013, es va posar en marxa un Pla d'atenció a la diversitat funcional (UOC, 2013) amb l'objectiu de desenvolupar una política activa a favor de la inclusió. Aquest pla va anar seguit, dos anys més tard, d'un segon Pla enfocat a la millora de l'accessibilitat per al període 2015-2016 (UOC, 2016). A partir de llavors, aquests plans no van tenir continuïtat, encara que mentre van estar vigents van complir una important funció de coordinació tant dels referents d'accessibilitat de cada departament com del Comitè d'Adaptació Curricular, responsable de gestionar les adaptacions significatives derivades de l'atenció a l'alumnat amb dificultats.

El 2019 es va constituir un nou grup de treball, impulsat per un professor dels Estudis de Psicologia i una tècnica dels Serveis Acadèmics, amb la finalitat de realitzar un diagnòstic de la situació de l'atenció a la discapacitat en la UOC en aquell moment. Aquest grup va comptar amb l'interès i el suport de l'Àrea de Globalització i Cooperació. El 2021, el grup va passar a formar part de l'Estratègia de transformació digital (Universitat Oberta de Catalunya, s. d.-b), dins de l'eix Bretxa d'accés. Actualment, el grup s'ha ampliat i està format per professors i tècnics de diferents àrees de gestió, organitzats en subgrups de treball. S'ha realitzat una calendarització d'accions orientades tant a la creació de guies específiques per a docents i tutors com a l'elaboració d'un informe diagnòstic que permeti orientar la millora de l'atenció a la discapacitat durant els pròxims anys.

Recursos humans i materials destinats a l'atenció a l'alumnat amb discapacitat

Seguidament, repassem les diferents vies de comunicació i formes de seguiment previstos per la UOC per a l'alumnat amb discapacitat, descrivint el personal i les eines tècniques implicades.

Tutors, personal del Servei d'Atenció i professorat.

Els tutors de la UOC són una figura diferenciada en el conjunt del personal acadèmic que s'encarrega d'acompanyar a l'alumnat al llarg de la seva trajectòria acadèmica. En el cas de l'alumnat amb discapacitat, els tutors intervenen atenent els seus dubtes en relació amb les possibilitats de suport institucional, orientant sobre l'accés als recursos

que poden necessitar i servint d'enllaç amb el personal tècnic del Servei d'atenció o el professorat.

D'altra banda, el personal del Servei d'atenció és l'encarregat d'atendre les peticions del col·lectiu, tractant de facilitar tant el seguiment adequat de la docència durant el semestre com la realització de les proves finals. Aquest servei no disposa de personal dedicat en exclusivitat a la gestió de les demandes de l'alumnat amb discapacitat, encara que algunes persones dediquen una part important de la seva jornada a aquesta tasca.

Finalment, el professorat que està en contacte amb l'alumnat a través de les aules del campus virtual pot rebre peticions d'adaptació en els mètodes de docència per part de les persones amb discapacitat. En qualsevol cas, el més habitual és que aquestes peticions s'hagin canalitzat abans mitjançant el Servei d'atenció, de manera que sol ser aquest qui informa el professorat de les necessitats dels seus estudiants i l'assessora sobre la manera d'atendre-les.

Aplicacions específiques al campus virtual.

L'alumnat amb discapacitat trasllada les seves peticions a la institució a través de diverses aplicacions disponibles al Campus virtual. Els estudiants poden realitzar peticions no contemplades en el llistat d'alternatives que se'ls hi presenten per defecte, sempre que es justifiqui la necessitat. A través d'una primera aplicació poden sol·licitar les adaptacions curriculars relatives al període de docència (la modificació del ritme de treball, la substitució de la modalitat oral per l'escrita en les assignatures d'idiomes, o les millores en l'accessibilitat als recursos d'aprenentatge). Mentrestant, en una segona aplicació, es poden sol·licitar les adaptacions relacionades amb les proves finals. Les necessitats relacionades amb adaptacions de l'espai físic han desaparegut des que aquestes proves van passar a ser virtuals amb el començament de la pandèmia el març de 2020. No obstant això, continuen sent corrents les adaptacions relacionades amb l'augment del temps disponible en les proves o dels seus enunciats (p. ex. descripció d'imatges per a estudiants amb discapacitat visual). En un tercer apartat del campus es poden realitzar peticions relacionades amb una altra mena d'activitats que es preveu tornin a la presencialitat després de l'emergència sanitària, com ara les jornades de benvinguda per als nous estudiants o els actes de graduació.

Perfil de l'alumnat amb discapacitat

Durant el curs 2019-2020 es van atendre 206 peticions d'adaptacions per part de l'alumnat amb necessitats específiques. Aquestes peticions van provenir tant de l'alumnat amb discapacitat certificada, que en aquest curs van ser 1.722, com de qualsevol altre estudiant que justifiqués alguna necessitat educativa especial. Si

desglossem aquestes adaptacions per tipus de discapacitat, el 45% van provenir de persones amb trastorns mentals, seguides de peticions de persones amb discapacitats sensorials (20%) i físiques (12%). Una enquesta amb àmplia participació duta a terme el 2017 (UOC, 2018), ens permet disposar d'una aproximació més àmplia a les característiques del col·lectiu amb discapacitat de la UOC.

A grans trets, els participants van mostrar una distribució similar per gènere, el 86,2% tenia entre 30 i 60 anys i el 81,7% tenia estudis universitaris previs. D'altra banda, els tipus de discapacitat més habituals eren la motora (37,3%) i la mèdica (26,2%), seguides pels trastorns mentals (15,2%), la discapacitat auditiva (8%) i la visual (6,6%).

La majoria dels participants van declarar no haver tingut problemes per accedir al campus virtual (76,7%) ni per a seguir el ritme d'estudi dels seus companys (75,8%), malgrat que van observar-se algunes diferències importants en funció del tipus de discapacitat. Així, cal destacar que un percentatge elevat de l'alumnat amb pluridiscapacitat (66,7%), trastorns d'aprenentatge (50%), discapacitat visual (44,4%) o dany cerebral adquirit (41,7%) va referir dificultats per a seguir el ritme dels seus companys.

Resulta destacable que només un terç dels participants va afirmar conèixer el tipus d'adaptacions que oferiria la universitat. A més, només la meitat va comunicar que tenien una discapacitat i, d'aquests, la majoria ho va fer exclusivament en el moment de la matrícula. Només l'11,4% ho va fer a l'hora d'enfrontar-se a una dificultat en els seus estudis que requerís una atenció específica.

Accions dirigides a l'atenció de l'alumnat amb discapacitat

A continuació, descrivim les accions orientades específicament a l'alumnat amb discapacitat en la UOC, incloent-hi els diferents tipus d'adaptacions i altres actuacions institucionals.

Adaptacions en el seguiment de la docència i curriculars.

Les adaptacions més habituals relacionades amb la docència són la flexibilització dels terminis de lliurament dels treballs de l'avaluació contínua, sempre que ho permeti el calendari acadèmic, i l'adaptació dels recursos d'aprenentatge orals o escrits, en el cas de l'alumnat amb discapacitat auditiva o visual.

Respecte a les adaptacions curriculars, les més freqüents fan referència a les assignatures d'idiomes, en les quals les activitats orals són substituïdes per altres escrites en el cas de les persones amb discapacitat auditiva. En tot cas, ni en aquestes ni en la resta de les assignatures, es modifiquen els continguts acadèmics, els objectius d'aprenentatge o les competències a treballar.

Adaptacions en l'accessibilitat de les activitats presencials.

Encara que la docència durant el semestre i també —des de la irrupció de la pandèmia causada per la Covid-19— les proves finals obligatòries segueixen la modalitat en línia, existeixen també altres activitats com els actes de benvinguda, graduació o activitats organitzades en les seus territorials que reprendran la presencialitat tan aviat com ho permetin les condicions sanitàries.

Les adaptacions que s'ofereixen en relació amb aquestes activitats presencials se centren en l'accessibilitat dels edificis i les aules (instal·lant rampes o facilitant l'ús d'ascensors) i la facilitació de les condicions en què es realitzen les proves, ja sigui adaptant el mitjà (permetent l'ús d'ordinadors o programes específics) o el mateix entorn (habilitant aules amb un nombre menor d'estudiants o proporcionant taules accessibles per a les persones amb dificultats de mobilitat).

Altres iniciatives dirigides a l'alumnat amb discapacitat.

A banda d'aquestes adaptacions acadèmiques per atendre les seves necessitats i demandes, la UOC duu a terme altres iniciatives dirigides al col·lectiu amb discapacitat:

- Suport a la inserció laboral a través del Servei InfoPoint de la pròpia universitat i d'acords amb la Fundació Prevent i la Fundació Universia (UOC, s. d.-c).
- Càtedra Fundació Randstad-UOC (UOC, s. d.-d) activa des de 2019, amb l'objectiu de fomentar la integració en l'entorn laboral i generar coneixement entorn de la discapacitat.
- Signatura de convenis de col·laboració amb la Fundació ONCE, per a facilitar l'accés als serveis (especialment, la transcripció de materials a braille) a les persones amb discapacitat visual; així com amb la Fundació Esclerosi Múltiple o la AMMFEINA, coordinadora d'entitats dedicades a la salut mental.
- Participació en xarxes interuniversitàries com el Servei d'Atenció a Persones amb Discapacitat en les Universitats (SAPDU) i Universitat i Discapacitat a Catalunya (UNIDISCAT).

Línies futures de treball

Vist en perspectiva, la UOC ha ofert a l'alumnat amb discapacitat una atenció que s'ha caracteritzat per ser més reactiva que proactiva durant els últims anys. Malgrat el creixement sostingut d'aquest col·lectiu, la resposta i el seguiment de les seves necessitats s'ha dut a terme amb pocs mitjans i amb escàs personal tècnic, tractant de resoldre les dificultats segons s'han presentat. Com hem pogut veure, sembla raonable entendre aquesta situació com el producte d'una relativa absència d'una política institucional unívoca, coherent i operativa articulada a partir de l'establiment d'uns objectius a llarg termini. En aquest sentit, l'esforç institucional que va representar la

posada en marxa de dos plans d'atenció a la diversitat funcional consecutius no va tenir la continuïtat necessària fins a la recent creació d'un grup de treball responsable de desenvolupar una diagnosi de la situació actual i d'un conjunt de guies sobre diversitat funcional per al professorat.

Al contrari del que succeeix en altres universitats a distància del nostre entorn, com la UNED (Guillamón, 2010) o l'Open University (The Open University, 2022), la UOC no disposa d'un servei específic per a les persones amb discapacitat i només realitza un seguiment actiu i continuat quan l'alumnat comunica una necessitat.

Un servei específic orientat a l'atenció a la discapacitat ha de tenir un caràcter multidisciplinari i donar suport tant a l'alumnat que demanda adaptacions com al professorat, que és qui ha de dur-les a terme en la majoria de les ocasions. En aquest sentit, l'alumnat ha de poder plantejar les seves demandes amb la mínima burocràcia possible i en un entorn segur. D'altra banda, els docents han de disposar de les eines i recursos necessaris per a poder realitzar les adaptacions i dur a terme un seguiment. Entre les accions que aquest servei específic ha de desenvolupar es troben tant les dirigides a l'alumnat i la comunitat en general (campanyes de benvinguda, informació i sensibilització) com les dirigides a professors i tutors (sensibilització i formació en els diferents tipus de discapacitats, les seves necessitats i formes de gestió). A més, la implementació d'un servei d'aquest tipus hauria d'anar acompanyada del desenvolupament d'indicadors per al seguiment dels resultats, com ara la traçabilitat de les adaptacions aplicades i la realització d'enquestes o entrevistes a tots els col·lectius implicats.

Disposar d'un servei d'atenció especialitzat que faciliti un seguiment personalitzat podria contribuir a augmentar la proporció d'estudiants amb discapacitat que comuniquen la seva situació a l'hora de respondre als reptes que suposa el seguiment del ritme dels estudis. Com hem vist, la revelació de la discapacitat en aquestes circumstàncies sembla ser poc freqüent, un fet que s'ha relacionat amb una menor persistència i èxit en els estudis (Grimes et al., 2019). De manera general, a més, l'existència d'un servei específic per a l'alumnat amb discapacitat sembla afavorir la inclusió social i laboral després de la graduació (Bell, 2014; Burgsthaler, 2015).

Així mateix, un servei d'atenció específic amb una dotació suficient de recursos pot contribuir al fet que la UOC sigui percebuda no sols com una institució accessible a causa del seu model educatiu, sinó com un projecte que mostra també un compromís i una actitud proactiva respecte als reptes que suposa dur a terme uns estudis superiors a distància en situacions de discapacitat. I ho pot fer, de manera decidida, donant la benvinguda, celebrant i acompanyant a aquest col·lectiu des del moment en què busquen informació sobre els seus programes i s'incorporen als seus estudis, fins que finalment es graduen.

Finalment, la posada en marxa d'un servei d'aquest tipus podria contribuir a sensibilitzar a la resta de la comunitat universitària sobre la situació del col·lectiu amb discapacitat, proporcionant informació estructurada sobre el suport que proporciona, la

valoració que en fan les persones usuàries i els resultats acadèmics que n'obtenen. En aquest sentit, la recent activitat del grup de treball centrat en discapacitat i la calendarització d'accions concretes en el marc del Pla estratègic de la institució suposen una oportunitat per a afermar el compromís amb el suport a l'alumnat amb discapacitat durant els pròxims anys.

Conclusions

Aquest article s'ha proposat descriure l'atenció a l'alumnat amb discapacitat que ofereix la UOC, així com oferir algunes recomanacions de millora. Com hem mostrat, l'augment de la presència d'aquest col·lectiu a la universitat durant els últims anys ha suposat un repte important per a la institució a l'hora de donar resposta a la varietat de les seves demandes. L'aproximació a través d'un Servei d'atenció generalista que havia resultat suficient en el passat s'ha vist progressivament tensada per la creixent demanda. Així, en termes quantitius, s'ha produït un increment en el nombre de persones amb discapacitat certificada i amb altres necessitats educatives especials derivades de problemàtiques emergents com són els trastorns mentals o els trastorns de l'aprenentatge. Mentrestant, en termes qualitius, s'ha produït una diversificació dels programes d'estudis amb les seves respectives particularitats tecnològiques i d'accessibilitat.

La institució es troba, per tant, en una cruïlla pel que fa a l'atenció a les persones amb discapacitat. Una aposta institucional decidida hauria de ser capaç de concretar una política amb objectius definits i a llarg termini, proporcionant els recursos necessaris que permetin implantar una atenció específica. La universitat podria situar-se així en una posició de referència en l'atenció a la diversitat en el context de l'educació superior en línia del nostre país.

La UOC va néixer fa vint-i-cinc anys amb un model d'aprenentatge a distància i en línia. La seva llarga experiència en l'atenció a l'alumnat amb discapacitat, amb els desafiaments trobats al llarg de la seva trajectòria, pot ser d'interès per a altres institucions d'educació superior del país. Més encara quan, de manera creixent, el conjunt de les universitats s'orienta cap a models híbrids que incorporen la docència en línia.

L'educació superior en entorns digitals ha suposat una ampliació de les possibilitats formatives per al conjunt de la població i, molt especialment, per a les persones amb discapacitat. Facilitar a aquest col·lectiu una atenció i un suport institucional adequats és fonamental per a revertir la desigualtat estructural i la posició de desavantatge de la qual parteixen, assegurar la igualtat d'oportunitats i, en definitiva, fer realitat la inclusió educativa de totes les persones que les institucions d'educació superior han d'assegurar. Més enllà de les oportunitats que l'educació no presencial pot

oferir, només les institucions conscients dels reptes que també presenta aquesta modalitat seran capaces d'acompanyar a tots els seus estudiants fins a l'èxit acadèmic.

Referències bibliogràfiques

- Acord GOV/47/2015, de 31 de març, pel qual s'aproven les Normes d'organització i funcionament de la Universitat Oberta de Catalunya. *Diari Oficial de la Generalitat de Catalunya*, 6844, 2 d'abril de 2015, 1-13. <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/6844/1416456.pdf>
- Barnar-Brak, L., Lectenberger, D., i Lan, W. Y. (2010). Accommodation strategies of college students with disabilities. *The Qualitative Report*, 15(2), 411-429.
- Bell, T. (2014). Accommodating college students with disabilities: Faculty perceptions and understanding. *National Science Journal*, 42(2), 10-16. https://www.nssa.us/journals/pdf/NSS_Journal_42_2.pdf#page=14
- Breneman, D. L., Ghiaciuc, S., Schoolcraft, V. L., i Vandenberg, K. A. (2017). I am different / so are you. AS. Kerschbaum, L. Eisenman, iJ. M. Jones (Eds.), *Negotiating disability: Disclosure and higher education* (pp. 345-362). University of Michigan Press.
- Bunbury, S. (2020). Disability in higher education – do reasonable adjustments contribute to an inclusive curriculum? *International Journal of Inclusive Education*, 24(9), 964–979. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1503347>
- Burgstahler, S. (2015). Opening doors or slamming them shut? Online learning practices and students with disabilities. *Social Inclusion*, 3(6), 69-79. <https://doi.org/10.17645/si.v3i6.420>
- Copper, M. (2006). Making online learning accessible to disabled students: An institutional case study. *Research in Learning Technology*, 14(1). <https://doi.org/10.3402/rlt.v14i1.10936>
- Council of the European Union. (2019). *Building a sustainable Europe by 2030 – Progress thus far and next steps*. <https://www.consilium.europa.eu/media/41693/se-st14835-en19.pdf>
- De Cesarei, A. (2015). Psychological factors that foster or deter the disclosure of disability by university students. *Psychological Reports*, 116(3), 665–673. <https://doi.org/10.2466/15.PR0.116k26w9>
- Ferreira Villa, C., Vieira Aller, M. J., i Vidal García, J. (2014). La atención a los estudiantes con discapacidad en las instituciones de Educación Superior. El caso de Cataluña. *Revista de Investigación Educativa*, 32(1), 139-157. <https://doi.org/10.6018/rie.32.1.171711>
- Fundación Universia. (2021). *Guía de atención a las personas con discapacidad en la Universidad*.

https://www.fundacionuniversia.net/content/dam/fundacionuniversia/pdf/guias/GUIA4_Atencion%20a%20la%20discapacidad%202020-21%20-%20ACCESIBLE%20-.pdf

- Guillamón, J. R., i Rodríguez, V. (2010). Atención y orientación a los estudiantes con discapacidad en la UNED. *Revista Española de Orientación y Psicopedagogía*, 21(2), 391-400. <https://doi.org/10.5944/reop.vol.21.num.2.2010.11541>
- Grimes, S., Southgate, E., Scevak, J., i Buchanan, R. (2019). University student perspectives on institutional non-disclosure of disability and learning challenges: Reasons for staying invisible. *International Journal of Inclusive Education*, 23(6), 639-655. <https://doi.org/10.1080/13603116.2018.1442507>
- Kent, M. (2015). Disability, mental illness, and eLearning: Invisible behind the screen? *The Journal of Interactive Technology and Pedagogy*, 8. <https://jitp.commons.gc.cuny.edu/disability-mental-illness-and-elearning-invisible-behind-the-screen/>
- Kent, M. (2016). *Access and barriers to online education for people with disabilities*. National Centre for Student Equity in Higher Education. <https://www.ncsehe.edu.au/publications/access-and-barriers-to-online-education-for-people-with-disabilities/>
- Kent, M., Ellis, K., i Giles, M. (2018). Students with disabilities and eLearning in Australia: Experiences of accessibility and disclosure at Curtin University. *TechTrends*, 62(6), 654-663. <https://doi.org/10.1007/s11528-018-0337-y>
- Meleo-Erwin, Z., Kollia, B., Fera, J., Jahren, A., i Basch, C. (2021). Online support information for students with disabilities in colleges and universities during the COVID-19 pandemic. *Disability and Health Journal*, 14(1), 101013. <https://doi.org/10.1016/j.dhjo.2020.101013>
- Naciones Unidas. (s. d.). *Objetivos de desarrollo sostenible*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/>
- Ngubane-Mokiwa, S. A., i Zongozz, J. N. (2021). Exclusion reloaded: The chronicles of Covid-19 on students with disabilities in a South African open distance learning context. *Journal of Intellectual Disability - Diagnosis and Treatment*, 9(1), 137-147. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2021.09.01.17>
- Sangrà, A. (2002). A new learning model for the information and knowledge society: The case of the Universitat Oberta de Catalunya (UOC), Spain. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 2(2). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v2i2.55>
- Santos, S. B. D. L., Kupczynski, L., i Mundy, M.-A. (2019). Determining academic success in students with disabilities in higher education. *International Journal of Higher Education*, 8(2), 16. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v8n2p16>
- The Open University. (2022). *Accessibility statement for the Open University*. <https://www.open.ac.uk/about/main/strategy-and-policies/policies-and-statements/website-accessibility-open-university>

- Universitat Oberta de Catalunya. (2013). *Pla d'atenció a la diversitat funcional 2013-2014. Comissió Estratègica d'Accessibilitat*.
https://www.uoc.edu/portal/_resources/CA/documents/la_universitat/compromis-social/20130522_Pla_2013-2014-cat_CA.pdf
- Universitat Oberta de Catalunya. (2016). *Pla de millora de l'accessibilitat 2015-2016. Programa d'accessibilitat*.
https://www.uoc.edu/portal/_resources/CA/documents/la_universitat/accessibilitat/20160401_Pla_2015-2016-cat_ES_acces.pdf
- Universitat Oberta de Catalunya. (2018). *Informe Encuesta: Aprendizaje en línea y discapacidad en la UOC*.
<https://infogram.com/1pmq1111q3x16eb3e5jw9qn57kuzr91gn6w>
- Universitat Oberta de Catalunya. (s. d.-a). *Comissió d'accessibilitat*. [Document intern inèdit].
- Universitat Oberta de Catalunya. (s. d.-b). *Compromesos amb la transformació digital de l'educació*. <https://www.uoc.edu/portal/ca/metodologia-online-qualitat/transformacio-digital/index.html>
- Universitat Oberta de Catalunya. (s. d.-c). *Diversitat funcional*.
https://cv.uoc.edu/estudiant/mes-uoc/ca/universitat/diversitat_funcional/index.html
- Universitat Oberta de Catalunya. (s. d.-d). *Càtedra Fundació Randstad-UOC de Discapacitat, Ocupació i Innovació Social*.
<https://www.uoc.edu/portal/ca/universitat/estudis-centres-recerca/catedra-randstad-discapacitat-ocupacio-innovacio-social/index.html>
- W3C Web Accessibility Initiative. (2020). *Making the web accessible*.
<https://www.w3.org/WAI/>
- Xavier, M., i Meneses, J. (2021). The tensions between student dropout and flexibility in learning design: The voices of professors in open online higher education. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 22(4), 72-88. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v23i1.5652>

Correspondència amb els autors: *Efrem Melián*. E-mail: emelian@uoc.edu.